

# *Karlshamn*

## *Statyer i Karlshamn*

*Matilda Nejbo ES20*



Bild: Anastasia Adamenko ES20

# Innehållsförteckning

<b>1. Inledning</b>	<b>3</b>
1.1 Syfte och frågeställning	3
1.2 Presentation	3
<b>2. Bakgrund</b>	<b>4</b>
2.1 Karlshamns historia	4
2.2 Statyer och minnesmärken	4
<b>3. Resultat</b>	<b>5</b>
3.1 Karl-Oskar och Kristina	5
3.2 Alice Tegnér	6
3.3 Böljelek	6
3.4 Turkstenen	7
<b>4. Slutsats</b>	<b>8</b>
<b>5. Källförteckning</b>	<b>9</b>

# 1. Inledning

Människans värld är byggd av historier. Genom den kan vi bättre förstå oss själva men också identifiera våra misstag. Över hela världen i varje by finns tecken på vårt förgångna. I den här uppsatsen kommer jag berätta om Karlshamns historia genom 5 statyer. Från en känd roman till ett blodigt kärleksdrama.

## 1.1 Syfte och frågeställning

Hur visas Karlshamns historia genom fyra statyer i Karlshamn?

## 1.2 Presentation

Som underlag i min uppsats har jag använt källan Konst i vår bygd (Karlshamn). För att bedöma källans trovärdighet ska jag analysera den utifrån olika kriterier. Äkthet - Innerligt min åsikt är källan trolig då konsten staty inte ändras så mycket över åren, inte heller deras historia. Författarens namn är Stig A. Larsson. Det finns inte så mycket information om honom. Det verkar som att han var en lokal författare. Att boken sedan både är tryckt och finns på ett skolbibliotek visar att den troligen är en godtagbar källa. Längst bak i boken finns en del blandade källor bland annat: Karlshamns konstförening, Ragnar Båge, Bengt Bengtsson med mera. Tidskriteriet - Boken skrevs år 1977. Historiskt sett bör man skriva händelsen så snart det skett för att det ska vara som mest trovärdigt. Då har inte människan hunnit ändra perspektiv. I det här fallet fungerar det inte riktigt så. Statyerna uppkom vid olika tillfällen i olika tider. Beroendekriteriet - Eftersom boken var släppt för ganska länge sedan så jämförde jag med mina andra källor. Jag ansåg att det verkade som en trovärdig bok. Den verkade uppriktig. Tendenskriteriet - Författaren skriver i en saklig ton utan personliga åsikter. Han skriver mer eller mindre beroende på statyns historia. Jag skulle påstå att det var den här källan jag använde mest, särskilt i skrivandet av konstnärerna. Konst i vår bygd är trovärdig främst för att statyer inte ändras med tiden. Historierna och symboliken ändras därför inte så mycket. Boken släpptes år 1977 vilket var ett tag sedan. Jag skulle dock påstå att den stämmer väldigt bra överens med hur de andra yngre källorna är skrivna. Den har många trovärdiga källor. När en bok är så gammal kan man självklart behöva stötta upp och kolla uppdaterad info kring ämnet. Texten är väldigt sakligt skriven.

Som ett andra trovärdigt underlag har jag valt SVT. Som ordagrant betyder Sveriges television. Äkthet - SVT har en skyldighet att i så lång utsträckning som möjligt vara opartiska. "Det ingår i vårt uppdrag att publicera granskningar och att ha en kritisk hållning till företeelser. På samma sätt är det vår skyldighet att analysera och värdera händelser". (SVT) Svts information är ofta noga granskad då hela Sverige läser och engagerar sig i det. Tidskriterier - Texten var skriven år 2016. Det är inte många år sedan och med tanke på SVTs meriter är även det trovärdigt. Det samma gällde Beroendekriteriet. Jag ser ingen anledning till att inte lita på SVT. Deras text är saklig och informativ. Detta gäller även Sveriges Radio.

Som en tredje källa använde jag Historiesajten. Den här sidan är skriven av en kvinna som heter Nina Ringbom. Sidan skrevs 2006-04-25 och uppdaterades 2021-01-04. Detta tyder på att källan är



ganska färsk. Jag använde historiesajten för att få en fylligare text tillsammans med Sveriges radio. Dessa källor var väldigt lika därför anser jag den här källan som trovärdig.

## 2. Bakgrund

Konstverk är en symbol för att minnas känslor och det förgångna. Ett ögonblick som fångats av evigheten. De flesta statyer ändras inte med tiden därför kan vi med vår egen tolkning förstå vårt förflutna genom dem.

### 2.1 Karlshamns historia

Karlshamn hette från början Bodekull, 15 september år 1664 bestämde sig riksdagen för att ge stadsrättigheter till staden. Två år senare döptes Bodekull om till Karlshamn efter kung Karl X Gustaf som var grundaren av staden.

Längre ner i uppsatsen skriver jag om Karl-Oskar och Kristina och hur de med hjälp av båt från Karlshamn tog sig över till andra sidan Atlanten. För Karlshamn var just det, en fiskestad. Redan innan Bodekull blev svenskt var det mycket omtalat som "En port mot havet", som sedan även skulle bli känd för sin sprit. Karl X Gustaf intresserade sig för området, han ville skapa en exporthamn och en "stödjepunkt för flottan". Tidig i åren dog Karl X Gustaf, det var förmodligen därför planerna aldrig blev av. "Två år senare fick staden det stora privilegiebrevet, underskrivet av Karl Gustafs änka, drottning Hedvig Eleonora."

Karlshamn har haft några väl kända personer genom åren. En av dem är Alice Tegner, en känd kompositör, men främst barnvis författare. Hennes mest omtalade visor är bland annat Bä bä vita lamm och Mors lilla olle med många fler (Karlshamns Kommun). Mer information hittar ni i längre ner i uppsatsen.

### 2.2 Statyer och minnesmärken

Alla har en åsikt om konst och det är det som är syftet med konsten. Konsten kan öppna upp för nya tankar och idéer, en del goda och en del mindre goda. Vem som bestämmer vad som ska ställas ut är den kommunala förvaltningar då man genom en process och en urvalsgrupp med experter väljer ut lämpliga objekt. Ibland låter man flera konstnärer komma med förslag på idéer.

(<https://stadsutveckling.goteborg.se/nyheter/konst-i-staden-beror-och-uppror/>).

Det pågår just nu en aktuell debatt om hur konstverken i Karlshamn ska skötas och vem som bär ansvaret för underhåll då pengar saknas. Det är ju en fråga om hur historiska föremål ska bevaras i framtiden.

(<https://www.bl.se/karlshamn/penar-saknas-for-att-skota-om-dyrgripa-konst-kan-fara-illa-7035d61c/>)

### 3. Resultat

Utifrån ett urval av fyra konstverk eller minnesstenar som finns i Karlshamn är mitt syfte här att presentera deras symbolik och historia.

#### 3.1 Karl-Oskar och Kristina

##### **Bakgrund**

Karl-Oskar och Kristina är fiktiva personer ur Vilhelm Mobergs roman "Utvandrarna" (VisitBlekinge). Boken utspelar sig i mitten av 1800 talet. Berättelsen baserar sig på en verklig händelse, nämligen när Svenskarna emigrerade till Amerika. Människorna i Sverige och Europa hoppades på ett bättre liv. Många länder hade drabbats av överbefolkning. Det fanns inte längre tillräckligt med odlingsmarker till böndernas barn. Inte heller fanns det tillräckligt med jobb i städerna. Detta ledde till svält och fattigdom (SO-rummet). Historiesajten påstår att man främst emigrerade på grund av den svåra missväxten. De menar även att det kunde bero på religiösa, sociala eller politiska motiv (Historiesajten). Konst i vår byggd skriver samma saker men lägger även till att det inte fanns mycket personlig frihet. (Konst i vår byggd, s. 107)

Under samma skede slog Amerikanska inbördeskriget till 1861-1865.

*"Gratis mark utlovades då till alla som var beredda att bosätta sig i det glesbefolkade amerikanska inlandet. Erbjudandet fick stor effekt i Europa"*

(<https://www.so-rummet.se/kategorier/historia/det-langa-1800-talet/emigrationen>)

Amerika framstod som möjligheternas land. I romanen Utvandrarmonumentet bestämmer sig då även Karl-Oskar och Kristina för att emigrera till Amerika. (Larsson, s. 107) Karlshamn var en fiskestad,

*"I augusti 1853 lättade det första skeppet ankar i Karlshamn, då fartyget Amalia Maria avgick för sin jungfruresa (från Karlshamn) med 196 emigranter ombord."*

(<https://www.visitblekinge.se/historiens-vingslag>)

##### **Symbolik**

Statyn symboliserar den tid då Sverige emigrerade till Amerika. Den visar även en svensk klassiker i dagsljuset. Karl-Oskar ser ut över havet mot nya äventyr medans Kristina tittar tillbaka på hemmet och det förflutna som de nu ska lämna för alltid. I staden Lindstrom, Minnesota, på andra sidan atlanten finns en tvilling staty. (VisitBlekinge)

##### **Konstnär**

Det var Axel Olsson född år 1919 som skapade Utvandrarmonumentet. Olsson gjorde många studieresor i sina unga år. Bland annat till England, Skottland, Frankrike, Italien och Spanien. Främst var han skulptör konstnär men i vissa konstverk använde han sig även av olja, akvarell och pastell. Olsson beskriver sina konstverk så här;

*"Jag arbetar med realistisk grund med en viss förenkling"* (Larsson, s. 107)

Med hjälp av sju sponsorer beställdes bronsskulpturen. År 1959 avtäcktes den. (Konst i vår bygd s. 107)

### 3.2 Alice Tegnér

#### **Bakgrund**

Alice Tegner föddes år 1864 och dog år 1943. Tegner var mest känd och omtyckt för sina barnvisor som lever kvar än idag. Redan som väldigt ung var hon intresserad av musik. Hennes pappa var en sjökaptan och fritidsmusiker, därför blev han väldigt glad när Alice fördjupade sig inom musiken. (Historiesajten) Hon skiljde sig även från mängden när det visade sig att hon hade absolut gehör. Alice hade en lillasyster men det var tydligt att fadern favoriserade henne. När fadern kom tillbaka från havet la de ofta mycket tid på musiken. Tyvärr kunde inte fadern vara närvarande hela tiden därför tog Tegner även pianolektioner. När Alice var 15 år dog fadern i en storm ute på havet. En stor sorg för en ung människa (Sveriges radio). Alice växte upp och fick två söner, till en början diktade Alice bara upp några visor för sina barn. Barnen i sin tur delade med sig till klasskamraterna. Det var så det kom sig att Alice i ett senare skede släppte sånghäftet "Sjung med oss mamma" och fler därtill. (Historiesajten)

#### **Symbolik**

Statyn symboliserar både *En dag då göken gol* även kallad *När Lillan kom till jorden*, samt Alice tegner själv. "Socknens tre reliefer illustrer hennes visa "Bä, bä vita lamm", "Fågel Rödröst" och "Tre pepparkaksgubbar"." (Larsson, s. 94).

#### **Konstnär**

Monumentet Maja i Rosengården av brons och granit har stått i Rosengården sedan år 1964. Detta konstverket skapades av Gustaf Nordahl som föddes år 1903. Vid 17 års ålder började Nordahl skulptera, därefter började han även studera vid Högre Konstindustriella skolan i Stockholm 1923-1925. Efter det studerade han vidare ännu ett tag och gjorde sedan ett antal studieresor inom Europa. Under hans livstid tilldelades han bland annat den kungliga medaljen, och "Vid Olympiska spelen i London 1948 fick Nordahl" även en "guldmedalj för bronsgruppen HYLLNING TILL LING". (Larsson, s.94)

### 3.3 Böljelek

#### **Bakgrund**

Böljelek skapades år 1935, placerades och namngavs år 1936. (Larsson, s.25).

#### **Symbolik**

Böljelek föreställer en sjöjungfru som lyfter upp två skepp från dyningen. Statyn representerar Karlshamns sjöfart och historia. Stadsvandringen i Karlshamn påstår att det är en "sinnebild för sjöfartens betydelse för staden." (Stadsvandring)

#### **Konstnär**

Conrad Carlman skapare av Böljelek föddes år 1891 död 1945. Han var en skulptör och målare som växte upp i Karlskrona. Carlman började studera konst år 1910 på Althins målarskola och fortsatte



sedan sina studier på konsthögskolan 1911-16. Likt de andra konstnärerna gjorde han även studieresor i Europa.

*“Carlman var son och sonson till befattningshavare i kronans och flottans tjänst, vilket till en del kom och präglade hans verk. På 30-talet nådde han fram till en stram stil med dekorativ hållning.”*  
(Larsson, s. 25)

Boken Konst i vår bygd påstår även att det högsta beloppet lagt för Carlmans verk skulle vara 20000 kr. Carlman lät då sätta upp en provisorisk trämodell för att ge folket i staden en föreställning om hur den skulle se ut.  
(Larsson, s. 25)

### 3.4 Turkstenen

#### **Bakgrund**

Turkstenen har några berättelser bunden till sig. Vilken är sann då? Det vet ingen. Vi får fortsätta spekulera. Mystiken blir en del av konsten i det här konstverket och historien.

I en text ur Stadsvandring Karlshamn skrivs det kortfattat om ett blodigt kärleksdrama mellan två soldater. Båda blev kära i samma Karlshamn Flicka. Den ena soldaten blev dräpt med hjälp av kniv medans den andre senare avrättades på kastellet (Stadsvandring Karlshamn). SVT Nyheter/Blekinge påstår och andra sidan att det var långivare som blev kära i samma Karlshamns flicka. De menade även på att flera mord skett på stortorget men att man inte vet varför just den här händelsen blev uppmärksammasad.

Båda texterna var överens om att det skedde under tiden då Karl XII förlorade ett kriget mot Poltava i början av 1700.

*“Sveriges ekonomi var körd i botten, kungen tvingades då låna pengar av sina allierade i osmanska riket.”* (<https://www.svt.se/nyheter/lokalt/blekinge/dramatik-nar-karlshamnsforening-firar-50>).

SVT sa då att ett flertal långivare bosatte sig i Karlshamn (SVT) Medans Stadsvandring Karlshamn sa att det var en turkisk trupp som stampade in i Karlshamn. (Stadsvandring)

Info-bladet skriver att kungen tagit sig till Turkiet där han lånade pengar av turkiska köpmän. Köpmännen ville ha tillbaka sina pengar och förföljde kungen. Till slut hamnade dem i Karlshamn där de trodde att han var. I den här källan var det två turkar som slogs om flickan. (Info-bladet)

På Karlshamns kommuns sida finns det även en annan historia om en polsk ryttmästare som misshandlade en jude och en turk till döds.

*“Deli Mustafa, stack ner sin husbonde, Oma pascha, på torget i Karlshamn. Mordplatsen finns utmärkt med en fyrkantig stenplatta.”*

(<https://www.karlshamn.se/kommun-och-politik/demokrati-och-insyn/kommunarkiv/karlshamns-historia/>)

Det är möjligt att de pratar om Turkstenen, under Karlshamns förgångna skedde många mord därför kan det lika gärna handla om en annan historia. (Karlshamns kommun)



## 4. Slutsats

I en värld full av människor hur kan vi välja ut ett fåtal människors öde och lägga dem i sten? Jag valde dessa fyra statyer för att de är väl kända i vår lilla stad. Varje stad har en fontän. Vår symboliserar sjöfarten som var känd för den lilla fiskestaden. Statyerna står för historia och kultur. I människans historia har det alltid varit viktigt att föra vidare kunskap. Historier som har gått från mun till mun. Generation till generation. Kanske är det en vädjan om att inte bli bortglömd. Kanske är det en påminnelse om var vi kommer ifrån. Detta som all annan konst är ett sätt att bevara kulturen på. Alla statyer speglar stadens personlighet. Två av statyerna är inspirerade av kända personer, Alice Tegner och Vilhelm Moberg. Båda reflekterar Sveriges historia ur karlshamns perspektiv. Turkstenen och Böljelek fokuserar mer på själva karlshamns historia.

När jag skrev den här uppsatsen såg jag ett mönster. Alla konstnärer var män. Till viss del är det förståeligt då många skapades hyfsat långt bak i tiden, men när man tänker på den andra sidan undrar man om det finns fler statyer i nutid som beställts och skapats av kvinnor? För borde inte kvinnan känna sin egen kropp bättre än mannen? I dagens samhälle är jämställdhet en stor fråga vi ställer oss. Kanske bör vi ställa upp statyer för människans rättigheter. Hur det är att vara människa. Att vi alla är lika värda. Att vi alla är olika. Sådana statyer hade jag velat se fler av i världen. Inte någon 1800 tals man på en häst eller en kung på sin tron. I Karlshamn tycker jag att det hade varit intressant om vi lät lokala konstnärer skapa statyer. Några exempel hade kunnat vara: En man som bygger järnvägen till lokstallarna. Tänk på dem som jobbade dag ut och dag in för att göra en järnväg i Karlshamn. Det som tillslut blev vår Teatersmedja. Kanske borde man ställa upp en staty för kastellet och alla skådespelare som varit där under åren. Eller i allmänhet karlshamns konst och kulturliv. Karlshamn är en kulturstad och det tycker jag att vi bör framhäva.

## 5. Källförteckning

INFO-bladet, <https://www.infobladet.com/nyhetsarkiv/folg-med-tillbaka-i-karlshamns-historia/>  
(Hämtad 210520)

Historiesajten, <https://historiesajten.se/visainfo.asp?id=534> (Hämtad 210520)

Karlshamns kommun,

<https://www.karlshamn.se/kommun-och-politik/demokrati-och-insyn/kommunarkiv/karlshamns-historia/> (Hämtad 210520)

Larsson, Stig A, Konst i vår byggd, 1977

SO-rummet, <https://www.so-rummet.se/kategorier/historia/det-langa-1800-talet/emigrationen>,  
(Hämtad 210520)

Stadsvandring Karlshamn, <https://stadsvandringkarlshamn.wordpress.com/torget/> (Hämtad 210520)

Sveriges radio, <https://sverigesradio.se/grupp/21429>: (Hämtad 210520)

SVT, <https://www.svt.se/nyheter/lokalt/blekinge/dramatik-nar-karlshamnsforening-firar-50>  
(Hämtad 210520)

SVT, <https://kontakt.svt.se/guide/vara-publiceringsregler> (Hämtad 210520)

Visit blekinge, <https://www.visitblekinge.se/historiens-vingslag> (Hämtad 210420)